

Želja za roditeljstvom u odnosu na privrženost u obiteljskim i partnerskim odnosima

Vujnović, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:319385>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Sveučilišni preddiplomski studij psihologije (jednopedmetni)

Iva Vujnović

**Želja za roditeljstvom u odnosu na privrženost u
obiteljskim i partnerskim odnosima**

Završni rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju
Sveučilišni preddiplomski studij psihologije (jednopedmetni)

Želja za roditeljstvom u odnosu na privrženost u obiteljskim i partnerskim odnosima

Završni rad

Student/ica:
Iva Vujnović

Mentor/ica:
Doc. dr. sc. Jelena Ombla

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Iva Vujnović**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Želja za roditeljstvom u odnosu na privrženost u obiteljskim i partnerskim odnosima** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 4. rujna 2023.

SADRŽAJ

<i>Sažetak</i>	2
<i>Summary</i>	3
1. UVOD	4
1.1 <i>Definiranje privrženosti</i>	4
1.2 <i>Razvoj privrženost</i>	4
1.3 <i>Privrženost u odrasloj dobi</i>	5
1.4 <i>Privrženost u različitim odnosima</i>	7
1.5 <i>Želja za roditeljstvom i privrženost</i>	9
2. CILJ ISTRAŽIVANJA	11
3. ISTRAŽIVAČKI PROBLEMI	11
4. HIPOTEZE	11
5. METODA.....	12
5. 1. <i>Sudionici</i>	12
5.2 <i>Mjerenje (instrumenti)</i>	12
5. 2. 1 <i>Upitnik općih podataka</i>	12
5. 2. 2 <i>Želja za roditeljstvom</i>	13
5. 2. 3 <i>Upitnik privrženosti prema romantičnim partnerima / članovima obitelji</i>	13
5. 3 <i>Postupak</i>	13
6. REZULTATI	14
6. 1 <i>Deskriptivna statistika</i>	14
6. 2 <i>Analiza procjena karakteristika dosadašnjih romantičnih odnosa</i>	15
6. 3 <i>Analiza povezanosti dimenzija privrženosti unutar različitih domena</i>	17
6. 4 <i>Analiza povezanosti dimenzija privrženosti i želje za roditeljstvom</i>	18
7. RASPRAVA.....	19
8. ZAKLJUČCI.....	28
9. LITERATURA	29

Želja za roditeljstvom u odnosu na privrženost u obiteljskim i partnerskim odnosima

Sažetak

Privrženost označava trajnu, snažnu vezu među uglavnom dvije osobe, karakterizira ju emocionalna povezanost i održavanje bliskosti osobito u stresnim situacijama. Dosadašnja istraživanja koja su proučavala poveznicu želje za roditeljstvom i dimenzijama privrženosti (anksioznost i izbjegavanje) relativno su nedavna, malog broja i vrlo nekonzistentna. Cilj ovog istraživanja bio je istražiti povezanost želje za roditeljstvom i privrženosti u kontekstu obiteljskih i partnerskih odnosa. U istraživanju je sudjelovalo 173 sudionika od kojih je nešto više od 80% ženskog spola, sudionike se na istraživanje pozvalo putem elektroničke pošte i društvenih mreža, a upitnik su ispunjavali online putem. Rezultati istraživanja pokazali su da oni sudionici koji nisu bili u vezi u trenutku ispitivanja u prosjeku imaju više izraženu karakteristiku izbjegavanja kao dimenziju privrženosti unutar partnerskih odnosa od sudionika koji su u trenutku ispitivanja bili u vezi. Oni sudionici koji su imali kraće veze karakterizira veće izbjegavanje kao dimenzija privrženosti unutar partnerskih i obiteljskih odnosa od sudionika koji su imali dulje veze. Utvrđena je značajna pozitivna povezanost anksioznosti unutar partnerskih odnosa i izbjegavanja unutar obiteljske i partnerske domene odnosa, te anksioznosti u okviru odnosa s članovima obitelji. Također, rezultati ukazuju na značajnu pozitivnu povezanost anksioznosti unutar obiteljskih odnosa i izbjegavanja kod partnerskih odnosa. Sudionici koji su izrazili veću želju za roditeljstvom manje su skloni izbjegavanju kao dimenziji privrženosti u partnerskim i obiteljskim odnosima. Konačno, oni sudionici koji su izvijestili o većem doživljaju neispunjenosti u slučaju da nemaju djecu manje su skloni anksioznosti i izbjegavanju kao dimenzijama privrženosti unutar obitelji.

Ključne riječi: želja za roditeljstvom, privrženost, obiteljski odnosi, romantični odnosi

The desire for parenthood in relation to attachment in family and partner relationships

Summary

Attachment represents a permanent, strong bond between usually two people, it is characterized by emotional connection and maintaining closeness, especially in stressful situations. Previous studies that explored the link between desire for parenthood and dimensions of attachment (anxiety and avoidance) are relatively recent, rare and very inconsistent. The aim of this research was to examine the connection between the desire for parenthood and attachment in the context of family and romantic relationships. Total of 173 participants took part in the research of whom slightly more than 80% were female, participants were invited to the research via electronic mail and social networks and they filled out the questionnaire online. The results of the research showed that those participants who were not in a relationship at the time of measurement have, on average, more pronounced characteristic of avoidance in attachment within partner relationships than participants who were in a relationship at the time of measurement. Those participants who had shorter relationships were characterized by greater attachment avoidance within partner and family relationships than respondents who had longer relationships. A significant positive correlation was determined between anxiety within romantic relationships and avoidance within the family and romantic relationship domains, as well as anxiety within relationships with family members. Also, the results indicate a significant positive connection between anxiety within family relationships and avoidance in romantic relationships. Participants who express greater desire for parenthood are less prone to avoidance in romantic and family relationships. Finally, those participants who reported greater feelings of unfulfillment in case they do not have children are less prone to anxiety and avoidance within the family domain of relationships.

Key words: *desire for parenthood, attachment, family relationships, romantic relationships*

1. UVOD

1.1 Definiranje privrženosti

Teorija privrženosti jedna je od najopsežnijih i sveobuhvatnijih teorija u psihologiji danas. Nudi biosocijalni prikaz toga kako se bliski odnosi stvaraju, održavaju i raspadaju te kako odnosi utječu (ponekad trajno) na osobe koje su u njih uključene (Bowlby, 1979). Privrženost se definira kao neraskidiva i snažna emocionalna povezanost koju je moguće opisati u terminima održavanja i traženja bliskosti s određenom osobom, što se naročito odnosi na stresne okolnostima (Klarin, 2006). Pod pojmom privrženosti uobičajeno je mišljenje da predstavlja odnos majke i djeteta te je dominantno objašnjenje ovog odnosa u vrijeme nastanka *Teorije privrženosti* bilo psihoanalitičko – pretpostavljalo se kako je taj odnos posljedica činjenice da je majka ona osoba koja se brine o primarnim potrebama djeteta između čega i zadovoljenjem gladi. Međutim, iako to jest osnovni primjer privrženosti, postoji mogućnost i da dijete bude privrženo i prema ocu, djedu, baki, a tijekom života i prema partneru, prijateljima i drugima s kojima osjeća emocionalnu povezanost (Kamenov i Jelić, 2003). Javila su se i druga objašnjenja za razvoj privrženosti – objašnjena socijalnih teorija koje su tvrdile kako se ovakvo ponašanje nauči, a ne da je genetski određeno. Međutim, istraživanja koja su slijedila nakon (provedena na životinjama) potvrdila su upravo Bowlbyjeve pretpostavke kako privrženost zaista jest biološki određena (Stefanović Stanojević, 2004), naime, ona su pokazala kako veliku važnost za razvoj privrženosti ima povezanost s primarnim skrbnikom koja uključuje hvatanje i fizičku povezanost s majkom, a ne isključivo izvor hrane (Pennington, 1997).

1.2 Razvoj privrženost

Veza kao što je privrženost formira se u dojenačkoj dobi između djeteta i njegovog skrbnika, što najčešće podrazumijeva majku. Ovisno o postupanju skrbnika prema novorođenčetu, brizi i kvaliteti odnosa među njima, zapažanju djetetovih signala i njihovu ispravnom tumačenju, adekvatnom odgovaranju te nježnosti, formira se jedan od moguća tri stila privrženosti djeteta prema skrbniku: izbjegavajuća privrženost, anksiozno-ambivalentna privrženost i sigurna privrženost (Ainsworth i sur., 1978). Dvije kontinuirane dimenzije - obično označene kao "izbjegavanje" i "anksioznost" (ili "ambivalentnost") - definiraju dvodimenzionalni prostor koji leži u osnovi ovih kategorija. "Izbjegavanje" je velikim dijelom definirano nelagodnom zbog psihološke intimnosti i željom za održavanjem psihološke neovisnosti, čak i u bliskim vezama kao što je brak. "Anksioznost" se odnosi na

snažnu potrebu za brigom i pozornosti od objekta privrženosti u kombinaciji s dubokom, općom neizvjesnošću o mogućnostima ili spremnošću objekata privrženosti da na takve potrebe odgovore (Brennan i sur., 1998). Premda se takva veza stvara smjesta kada se dijete rodi, njen razvoj može se opaziti tek među 6. i 8. mjeseca života djeteta (Vasta i sur., 2004). Razvoj privrženosti može se promatrati kroz nekoliko faza: nediskriminativna socijalna interakcija (0-2 mjeseca), diskriminativne socijalna interakcija (2-7 mjeseca) i faza usmjerene privrženosti (8-24 mjeseca) (Bowlby, 1982; prema Vasta i sur., 2004).

Tijekom prve faze nediskriminativne socijalne interakcije, dijete ima većinski pozitivne reakcije prema svakome, odnosno nije u potpunosti usmjereno majci; međutim, u sljedećoj fazi polako počinje otkrivati veće zanimanje prema primarnom skrbniku. U ovom stadiju, djetetu svaka nepoznata osoba dobiva sekundarni položaj iz razloga što tada dijete razvija svijest o sebi kao pojedincu koji se nalazi zasebno od drugih. U trećem stadiju počinje se razvijati usmjerena privrženost koja se odnosi na fizički i emocionalni razvoj djeteta te se isto tako javlja emocija straha koja posljedično dovodi do razvitka opreza kada je riječ o nepoznatim osobama i da traži sigurnost povlačeći se majci (Vasta i sur., 2004). Bez obzira na to da su se praktički sva djeca rodila s normalnim, uobičajenim funkcioniranjem sustava privrženosti (motivacija za bliskosti i traženje zaštite), održavanje zaštite i bliskosti također zavisi od osobe s kojom dijete uspostavlja vezu (Bowlby, 1982). Ainswort i suradnici (1978) u svom su istraživanju pokazali da je većina djece sigurno privrženo (oko 65%), nakon toga izbjegavajuće privrženo (25%), a 10% djece karakteriziralo je anksiozno privrženi tip.

Upravo su ova rana istraživanja privrženosti kasnije potaknula Hazanovu i Shavera (1987) da promišljaju postoji li i u odrasloj dobi privrženost koju odlikuju slične ili jednake individualne razlike kao i u ranoj dobi.

1.3 Privrženost u odrasloj dobi

Premda je teorija privrženosti originalno nastala da bi se definirala emocionalna povezanost djeteta i skrbnika, Bowlby (1969) navodi kako sustav privrženosti egzistira i djeluje tokom cijelog života svakog pojedinca. Na temelju toga može se zaključiti kako onaj tip ili stil privrženosti koji se uspostavio u djetinjstvu strukturira i određuje kakva će biti kvaliteta odnosa tijekom adolescencije i odrasle dobi. Tijekom adolescencije odvija se promjena u hijerarhiji osoba kojima je pojedinac privržen, odnosno, adolescenti u ovom periodu bivaju sve više usmjereni prema svojim vršnjacima, dok roditelji postaju "objekti privrženosti u

pričuvi”. Za bilo koji odnos u zreloj dobi potencijalno je moguće nazvati izvorom privrženosti, dok će među njima ljubavne veze vjerojatno biti najvažniji izvor privrženosti (Kamenov i Jelić, 2003). Veza s ljubavnim partnerom uključuje određena obilježja koje se također mogu pronaći i u privrženosti djeteta skrbniku, kao što su traženje fizičkog kontakta i održavanje blizine s objektom privrženosti te sposobnosti objekta privrženosti da pruži utjehu i da posluži kao sigurna baza (Bowlby, 1982), no postoje i određene razlike poput stupanja simetričnosti. Promatrajući ova dva oblika odnosa moguće je primijetiti kako u partnerskom odnosu (za razliku od odnosa skrbnika i djeteta) stupanj primanja i davanja podjednak je kod jednog i drugog sudionika odnosa (Bowlby, 1982). Hazan i Shaver (1987) isto tako tvrde kako romantična ljubav implicira bliskost, međusobnu interakciju, seksualni odnos i predanost. Weiss (1982) predlaže kriterije za privrženost u zreloj dobi:

- a) želja za bliskosti s objektom privrženosti osobito u situacijama stresa;
- b) osjećaj sigurnosti koji će proizaći putem doticaja s objektom privrženosti i
- c) uznemirenost u slučaju kada osobi prijete separacija i/ili gubitak objekta privrženosti.

Hazan i Shaver (1987), pioniri područja proučavanja privrženosti u odrasloj dobi, navode kako se upravo jednak tipovi privrženosti koji se javljaju u djetinjstvu mogu diferencirati i u zreloj dobi. Pojedinci koje karakterizira sigurna privrženost obilježava vjerovanje drugima i lakoća u zbližavanju s drugima, anksiozna privrženost kod pojedinaca karakterizira izražajna želja za emocionalnom povezanošću s objektima privrženosti, ali u isto vrijeme ove osobe osjećaju strah da nisu dovoljno voljene. Kada je riječ o izbjegavajućoj privrženosti, osobe karakterizira izbjegavanje bliskosti s drugim ljudima i manjak povjerenja.

Istraživanje koje je provela Stefanović Stanojević (2004) pruža osobito detaljan i precizan opis ponašajnih obrazaca koje pojedinci slijede u romantičnom odnosu s obzirom na tip privrženosti. Osobe koje karakterizira izbjegavajući stil privrženosti moguće je opisati kao one osobe koje su sklone takozvanoj *gradnji zida* između sebe i drugih kako bi se zaštitile od nadanja, visokih očekivanja i potencijalne razočaranosti. Njihov govor često je rigidan i ciničan, a često su skloni stereotipnim zaključivanjima, osim toga, od ovakvih osoba rijetko se može uočiti da u razgovor unose emocije i subjektivne dojmove. U ljubavnim vezama, nije rijetkost za ove pojedince da idealiziraju partnera upravo jer su formirale određene obrambene mehanizme koji im omogućavaju zaštitu na način da negiraju realnost.

Sigurno privrženi pojedinci često su opisani kao oni koji su tijekom djetinjstva stvorili povjerenje u svoga primarnog skrbnika i u druge osobe što kasnije prenose i na ljubavne odnose u koje uđu otvoreni i s punim povjerenjem. Pojedinci koje obilježava anksiozni tip privrženosti nerijetko svoju snagu, energiju i vrijeme ulažu u svoje bližnje. Ove osobe može karakterizirati i nisko samopoštovanje i strah od odbacivanja jer im je velika želja da pripadaju. Loše odnose koje su imali ili imaju s roditeljima pokušavaju nadoknaditi na način da očekuju od partnera da ispuni sva ona očekivanja za koja roditelji nisu bili uspješni u ostvarivanju. Romantični odnosi stoga su ovim osoba često prepuni pretjeranih očekivanja, kontrole i stalnog dokazivanja ljubavi. Slične rezultate dobili su i Feeney i Noller (1990) koji su naveli kako su osobe koje karakterizira izbjegavajući stil privrženosti bile nisko na skali romantične ljubavi, a anksiozno privrženi bili vrlo visoko na potrebi predanosti vezi što ukazuje na neurotično, a ne partnersko pružanje ljubavi. Osim toga, ovo istraživanje pokazalo je i kako su sigurno privržene osobe bile najuspješnije u vezama, odnosno da su imali najduže veze s obzirom na sudionike visoke u anksioznosti i/ili izbjegavanju. Podatci koje su dobili Hazan i Shaver (1987) u istraživanju provedenom na sudionicima dobi od 18 do 82 godine, čiji je prosjek 36, pokazuju kako je prosječno trajanje ljubavne veze za sigurno privržene 10 godina, za osobe anksioznog stila 4,9 godina, a za izbjegavajuće privržene 5,9 godina. Osim toga, utvrđeno je i kako je 6% sudionika sigurne privrženosti bilo rastavljeno, naspram 10% anksioznih i 12% izbjegavajućih osoba.

1.4 Privrženost u različitim odnosima

Rano u povijesti istraživanja privrženosti, teorija privrženosti često je bila krivo shvaćena na način da se vjerovalo kako objašnjava da stil privrženosti u velikoj mjeri od ranog djetinjstva ostaje nepromijenjen sve do starije dobi. Moguće je kako ovo shvaćanje ima svoje korijene u Bowlbyjevim izvornim teoretskim pretpostavkama koje su usko vezane s neofreudovskim tumačenjima (Rholes i Simpson, 2004). Brojni autori nakon istraživanja koje su proveli Hazan i Shaver (1994) izrazili su neslaganja s zbog konceptualizacije stilova privrženosti kao varijabli individualnih razlika upravo iz razloga što test-retest pouzdanost nije bila zadovoljavajuća kao i zbog niskog podudaranja rezultata kojeg su pokazivale različite samoprocjene i intervjui (Baldwin i sur., 1995; 1996). Stoga ovakvi nalazi upućuju na mogućnost da pojedinci mogu imati različite stilove privrženosti u različitim odnosima sugerirajući kako bi se stil privrženosti trebao smatrati varijablom odnosa, a ne individualnom varijablom pojedinca (Kobak, 1994; Lewis, 1994). Moguće objašnjenje krije

se u dostupnosti socijalnog znanja što označava prisutnost konstrukata ili shema za potencijalnu upotrebu u obradi informacija (Higgins i King, 1981). Osoba koja ima izbjegavajući stil privrženosti, na primjer, možda nikada nije iskusila vezu u kojoj je mogla vjerovati drugoj osobi bez straha da će biti povrijeđena, stoga pozitivan mentalni model odnosa s drugom osobom ne bi bio dostupan u pohranjenom znanju. Međutim, ovakav primjer nije toliko vjerojatan. Vjerojatnije je da ljudi imaju na raspolaganju veliki raspon modela prikupljenih ili osobnim iskustvom ili iz druge ruke: promatranje tuđih odnosa ili putem različitih medija (Baldwin i sur., 1996). Recimo, u literaturi o privrženosti dojenčadi, dobro je poznato da dojenčad često pokazuje različite reakcije u *paradigmi nepoznatih situacija* (eng. *strange situation paradigm*) ovisno o tome je li prisutan njihov otac ili majka, pokazujući najmanje dva različita mentalna modela odnosa (Fox i sur., 1991; Lamb, 1977; Main i Westen, 1981). Nadalje, budući da svaki pojedinac ima različite modele odnosa, značilo bi kako će ga u različitim tipovima odnosa karakterizirati nejednaki stilovi privrženosti što će ovisiti o dostupnosti nekog specifičnog modela i lakoći kojom model kodira novonastalu situaciju (Baldwin i sur., 1996). U istraživanju koje su proveli Baldwin i suradnici (1996) pokazano je kako je većina sudionika (80%) bila u mogućnosti identificirati odnose u svome životu koji predstavljaju svaki od mogućih stilova privrženosti, podupirući na taj način ranija otkrića u vezi s dostupnošću višestrukih radnih modela. Međutim, iako su naveli različite stilove privrženosti u različitim odnosima svoga života, frekvencija stilova varirala je s obzirom na takozvani *generalni tip privrženosti* pojedinca.

S druge strane, neki se autori ne slažu s mogućnosti različitih stilova privrženosti s obzirom na različite odnose te pretpostavljaju stabilnost oblika privrženosti objašnjavajući to na način da većina kognitivnih konstrukata otporna na promjene (Hazan i Shaver, 1994). Naime, sklonost stabilnosti i kontinuiteta privrženosti kao unutarnjeg radnog modela može objasniti i obrambenim isključivanjem informacija (Bretherton, 1992). U slučaju kada se obrambeni procesi vezani za afektivna stanja povežu s prenaučanim bihevioralnim i kognitivnim obrascima (što se može pretpostaviti za osobe s nesigurnim obrascima privrženosti) teško dođe do promjene. Postoje i empirijske provjere ovih pretpostavki – istraživanje provedeno 1977. pod vodstvom Sroufea i Watersa u kojem se pratila stabilnost obrasca privrženosti pedesetero djece koja su pri prvom mjerenju imala 12 mjeseci, a pri drugom 18 mjeseci. Rezultati su pokazali da je 48 od 50 djece pokazalo isti obrazac privrženosti u oba mjerenja (Pennington, 1997). Nadalje, u longitudinalnom istraživanju koje su proveli Waters i suradnici (2000) pratilo se pojedince od dojenačke dobi pa do rane odrasle dobi i rezultati

su pokazali kako je sigurna privrženost u dojenačkoj dobi potvrđena i u 70% slučajeva u dobi od 21. godine. Nakon dobivenih rezultata, autori su s pretpostavkom da značajni događaji u životu mogu utjecati na oblik privrženosti iz analize uklonili one sudionike sa sličnim događajima (na primjer smrt roditelja) nakon čega je dobivena podudaranost od 78%.

S obzirom na sve navedeno, može se zaključiti kako istraživanja vezana za stabilnost i kontinuitet privrženosti te razlikovanje stilova privrženosti u različitim odnosima pokazuju određenu nekonzistentnost te pitanje je li privrženost konstrukt vezan za pojedinca ili odnose koje on tvori s drugima i dalje otvoreno.

1.5 Želja za roditeljstvom i privrženost

Teorija privrženosti ima niz važnih implikacija i za područje odnosa roditelja s djecom, ponašanja roditelja i općenito želje za roditeljstvom (George i Solomon, 2008). Međutim, većina istraživanja ove teme ispituju odnos roditelj-dijete iz perspektive djeteta. Iako je ova perspektiva vrlo važna, jednako je važno razumjeti ovaj odnos iz roditeljske perspektive, upravo je jedino tako moguće razumjeti hoće li i kako stilovi privrženosti odraslih utječu na odnos roditelj-dijete. Vrlo je malen broj istraživanja na ovu temu, a začetnik istraživanja ove poveznice je Steve Rholes (1995; 1997). Njegova istraživanja pokazuju kako osobe koje su visoke na dimenziji izbjegavanja izražavaju manju želju za djecom od osoba niskih na dimenziji izbjegavanja. Ovo se može objasniti činjenicom da visoko izbjegavajuće osobe generalno ne žele, niti se osjećaju ugodno formirajući prisne, bliske odnose, a budući da je odnos roditelj-dijete jedan od takvih, ne začuđuje činjenica kako ovi pojedinci općenito ne žele djecu. Osim toga, pokazano je kako se upravo osobe visoke na dimenziji izbjegavanja osjećaju nelagodnije kada bivaju uvedeni u ulogu roditelja (George i Solomon, 1996). Što se tiče dimenzije anksioznosti, u ovim istraživanjima nije pronađena značajna razlika među onima koji su nisko i onima koji su visoko na ovoj dimenziji s obzirom na želju za roditeljstvom.

U 21. stoljeću ponovno je u fokus došlo proučavanje razvoja privrženosti. Na primjer, istraživanje koje su proveli Nathanson i Manohar (2012), u kojem su korišteni i samosikazi roditelja i djece kao i skale za mjeru privrženosti u odrasloj dobi, pokazuje kako nije slučaj da je niska želja za djecom karakteristična za samo sudionike visoke na dimenziji izbjegavanja već i za one visoke na dimenziji anksioznosti. Osim toga, ovo je istraživanje

potvrdilo ovu hipotezu i u slučaju privrženosti u kontekstu roditelj-dijete i u kontekstu privrženosti u odrasloj dobi. S druge strane, Scharf i Maysseless (2011) u svom longitudinalnom istraživanju provedenom na muškarcima u Izraelu proučavali su takozvane *pupoljke roditeljstva* (eng. *buds of parenting*) koji označavaju pripremanje mladih odraslih osoba za roditeljstvo prije braka ili trudnoće. Uključuju percepciju, očekivanja i stavove o roditeljstvu i često su odraz skrbničkog motivacijskog sustava (Scharf i Maysseless, 2011). Istraživanje je pokazalo kako su visoko izbjegavanje i anksioznost povezani s percipiranom nemogućnošću razumijevanja djece, ali da je samo visoka anksioznost povezana s niskom željom za roditeljstvom. Isto tako autori navode kako su radni modeli o roditeljstvu pod većim utjecajem osobnog iskustva pojedinca s roditeljem tijekom djetinjstva nego iskustava u odrasloj dobi te kako su tijekom uloge roditelja očevi pod većim utjecajem od strane romantičnog partnera u svojoj roditeljskoj ulozi, a žene pod utjecajem iskustava sa svojim roditeljima u djetinjstvu. U jednom od najnovijih istraživanja na ovu temu, Arlene Conway (2014) potvrdila je nalaze početnih istraživanja ove poveznice (Rholes i sur., 1995; 1997). Autorica je proučavala specifičnu fazu razvoja, nakon što se dosegne seksualna zrelost, u kojoj pojedinac može o sebi razmišljati kao o skrbniku, ali još to nije postao. Ključno pitanje bilo je utječu li stilovi privrženosti osoba u ovoj fazi na njihova razmišljanja i želji o roditeljstvu što se pokazalo kao istinito, odnosno, autorica je utvrdila kako one osobe s visokim tendencijama izbjegavanja izražavaju manju želju za djecom od osoba niskih na dimenziji izbjegavanja. Istraživanje koje su proveli Zaki i suradnici (2020) na 100 trudnica pokazalo je kako je stil privrženosti značajan prediktor za očekivanja o roditeljstvu i želju za roditeljstvom – trudnice sa sigurnim obrascima privrženosti pokazale su veću mogućnost poistovjećivanja s djecom te su generalno imale pozitivnija očekivanja i želju za roditeljstvom.

Može se zaključiti da iako ne postoji veliki broj istraživanja na temu povezanosti želje za roditeljstvom i privrženosti, pokazala se određena konzistentnost u rezultatima koji govore u prilog hipotezi da su nesigurni obrasci privrženosti negativno povezani sa željom za roditeljstvom. Međutim, nalazi istraživanja nisu konzistentni kada je riječ o tome koja je točno dimenzija privrženosti povezana sa smanjenom željom za roditeljstvom (koja se javlja kod pojedinaca s nesigurnim obrascem privrženosti).

Motivacija za provedbu istraživanja bila je provjera dosadašnjih spoznaja o tome kakve su razlike u anksioznosti i izbjegavanju kao dimenzijama privrženosti s obzirom na određene karakteristike romantičnih odnosa sudionika, što uključuje duljinu najduže veze, broj

partnera; ali isto tako postoji li navedena razlika s obzirom na činjenicu je li sudionik u trenutku ispitivanja bio u nekom obliku romantičnog odnosa. Osim toga, polazište ovog istraživanja bilo je i provjera replikabilnosti nalaza koji govore o povezanosti anksioznosti i izbjegavanja kao dimenzija privrženosti između domena više različitih odnosa (konkretno u ovom istraživanju – romantični odnos i obiteljski odnos). Naposljetku, ovim se istraživanjem željelo provjeriti kakva je povezanost anksioznosti i izbjegavanja kao dimenzija privrženosti i želje za roditeljstvom na uzorku sudionika koji još nisu postali roditelji.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja je ispitati povezanost želje za roditeljstvom i privrženosti u kontekstu obiteljskih i partnerskih odnosa.

3. ISTRAŽIVAČKI PROBLEMI

1. Ispitati razlike u anksioznosti i izbjegavanju kao dimenzijama privrženosti s obzirom na određene karakteristike dosadašnjih romantičnih odnosa.
2. Utvrditi povezanost anksioznosti i izbjegavanja kao dimenzija privrženosti, između domena obiteljskih i partnerskih odnosa.
3. Ispitati povezanost anksioznosti i izbjegavanja kao dimenzija privrženosti i želje za roditeljstvom.

4. HIPOTEZE

1. U skladu s rezultatima istraživanja Hazan i Shaver (1987), Stefanović Stanojević (2004) te Fathi i suradnici (2011) za očekivati je kako će osobe niske na dimenzijama anksioznosti i izbjegavanja u kontekstu partnerskih odnosa preferirati i uspijevati u održavanju stabilnijih i dugotrajnijih veza s manjim brojem ljubavnih partnera, dok će osobe visoke na jednoj ili obje od ovih dimenzija karakterizirati kraće veze s većim brojem partnera.
2. Pretpostavlja se prema Bowlbyjevim izvornim teoretskim pretpostavkama (1979) kako će postojati statistički značajna pozitivna povezanost dimenzija privrženosti među partnerskim i obiteljskim odnosima.
3. S obzirom na rezultate istraživanja Rholesa (1995; 1997) i Conway (2014), može se pretpostaviti da će osobe manje sklone izbjegavanju kao dimenziji privrženosti izraziti veću želju za roditeljstvom od osoba više sklonih izbjegavanju kao dimenziji

privrženosti, dok anksioznost kao dimenzija privrženosti neće biti statistički značajno povezana s izraženom željom za roditeljstvom.

5. METODA

5. 1. Sudionici

Uzorak za ovo istraživanje sačinjava 173 punoljetnih sudionika, a budući da se proučavaju radni modeli roditeljstva, a ne modeli formirani putem iskustva, vrlo je važno da su sudionici ovog istraživanja upravo oni koji nisu još postali roditelji. Ove se kontroliralo na način da je sudionicima postavljeno kontrolno pitanje *Imate li djecu?* na koje je 6 sudionika odgovorilo „Da“ te su stoga izbačeni iz daljnje analize. Sudionike se na sudjelovanje u istraživanju pozvalo putem društvenih mreža i slanjem poziva elektroničkom poštom.

Od ukupnog broja sudionika, 143 bilo ih je ženskog spola ($M_{dob}=22,01$, $SD_{dob}=3,01$), a 30 muškog spola ($M_{dob}=22,23$, $SD_{dob}=4,17$). Minimalna dob općenito sudionika u istraživanju bila je 18, a maksimalna 37.

Vežano za završenu razinu školovanja, 1,16% sudionika ima završenu osnovnoškolsku razinu obrazovanja, 72,25% sudionika srednjoškolsku, a 26,59% sudionika visokoškolsku razinu obrazovanja. Isto tako, 56,07% sudionika izjavilo je kako je u trenutku ispitivanja bilo u ljubavnoj vezi, a njih 43,93% izjavilo je kako se trenutno ne nalaze u ljubavnoj vezi. 42,77% sudionika definira vezu u kojoj se nalazi kao *intimna veza koja ne uključuje zajednički život*, 10,40% sudionika navodi kako bi se njihova veza mogla opisati kao *izvanbračna zajednica*, dok se 2,89% sudionika nalazi u braku.

Prosječan broj osoba s kojima su sudionici do trenutka ispitivanja bili u romantičnim odnosima iznosio je 1,90 ($min = 0$, $max = 11$), a prosječno trajanje dosadašnjeg najduljeg romantičnog odnosa sudionika je 23,6 mjeseci ($min = 0$, $max = 96$).

5.2 Mjerni instrumenti

5. 2. 1 Upitnik općih podataka

Na samom početku upitnika sudionike se upitalo kojeg su spola, koliko imaju godina te koji im je završeni stupanj obrazovanja. Za mjerenje karakteristika dosadašnjih romantičnih odnosa sudionicima se postavilo tri pitanja:

Jeste li trenutno u ljubavnoj vezi? S koliko ste osoba do sada bili u ljubavnoj vezi? Koliko Vam je trajala ili traje (u mjesecima) najduža ljubavna veza?

5. 2. 2 Želja za roditeljstvom

Vezano za procjene želje za roditeljstvom, sudionike se upitalo da procjene koliko se slažu sa sljedećim izjavama:

Imam veliku želju da imam djecu., Bez djece, osjećao/osjećala bih se neispunjeno. i Znam da bih bio/bila razočarana kad ne bih imao/imala svoju djecu.

Ova pitanja sastavljena su po uzoru na skalu autorice Conway (2014) što je skraćena verzija skale koju su načinili Rholes i suradnici (1997): *Desire to have children questionnaire*. Skraćena verzija je načinjena u obliku skale s tri čestice, uz sačuvane zadovoljavajuće metrijske karakteristike (pouzdanost – $\alpha = ,95$), a to su: *Imam snažnu želju za djecom, Bez djece, osjećao bih se neispunjeno i Znam da bih bio vrlo uzrujan ili razočaran kada ne bih imao vlastitu djecu.*

Procjene su se mogle dati na skali od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (slažem se u potpunosti).

5. 2. 3 Upitnik privrženosti prema romantičnim partnerima / članovima obitelji

Kako bi se izmjerio stupanj anksioznosti i izbjegavanja kao dimenzija privrženosti koristio se *Upitnik privrženosti prema ljubavnim partnerima* i *Upitnik privrženosti prema članovima obitelji* autorica Kamenov i Jelić (2003) koji predstavljaju modifikaciju *Inventara iskustava u bliskim odnosima* Brennana i suradnika (1998). Autorice su validirale skraćenu verziju ove skale koja se sastoji od 18 čestica za svaku od tri verzije upitnika – procjena privrženosti u odnosima s članovima obitelji, partnerskim te prijateljskim odnosima. Cronbachov alpha koeficijent koji je dobiven za skalu izbjegavanja u njihovom je istraživanju iznosio $\alpha = ,87$, a za skalu anksioznosti $\alpha = ,82$. U ovom istraživanju Cronbachov alpha koeficijent za podljestvicu izbjegavanja unutar partnerskih odnosa iznosi $\alpha = ,88$; za anksioznost unutar partnerskih odnosa $\alpha = ,81$; za izbjegavanje unutar obiteljskih odnosa $\alpha = ,93$; a za anksioznost unutar obiteljskih odnosa $\alpha = ,71$. Primjeri tvrdnji *Upitnika privrženosti prema ljubavnim partnerima* su: *Radije ne pokazujem partneru svoje prave osjećaje.* i *Pokušavam izbjeći preveliko zblizavanje s partnerom.*, a primjeri tvrdnji *Upitnika privrženosti prema članovima obitelji* su: *Ako ne mogu navesti obitelj da pokaže interes za mene, postajem uznemiren/a ili ljut/a.* i *Osjećam se ugodno dijeleći svoje intimne misli i osjećaje s obitelji.*

5. 3 Postupak

Sudionici su upitnik ispunjavali samostalno, na vlastitim računalima kod kuće putem alata koji služi za izradu i popunjavanje upitnika – *Google Forms*. Na samom početku, dali su informirani pristanak na sudjelovanje u istraživanju. Samo ispunjavanje upitnika trajalo je

od 5 do 10 minuta, a sudionike se informiralo kako je istraživanje u potpunosti dobrovoljno i anonimno te kako mogu odustati bilo kada. Upitnik se sastojao od nekoliko dijelova. Na početku su od sudionika zatraženi određeni demografski podatci te podatci o dosadašnjim romantičnim odnosima, nakon čega su slijedila pitanja o želji za roditeljstvom te upitnici o privrženosti prema ljubavnim partnerima i članovima obitelji.

6. REZULTATI

6.1 Deskriptivna statistika

Prije provođenja prikladnih statističkih testova u cilju pružanja odgovora na postavljene istraživačke probleme, određene su vrijednosti deskriptivnih statistika. U *Tablici 1* prikazane su prosječne vrijednosti, minimum, maksimum, raspršenja, indeksi asimetričnosti i indeksi kurtičnosti za razine anksioznosti i izbjegavanja unutar domena obiteljskih i partnerskih odnosa pri čemu je minimalni mogući broj ostvarenih bodova za svaku od dimenzija 9, a maksimalni mogući broj ostvarenih bodova 63 te jednaki podatci deskriptivne statistike vezani za procjene sudionike na tri pitanja o želji za roditeljstvom: *Imam veliku želju da imam djecu.*, *Bez djece, osjećao/osjećala bih se neispunjeno.* i *Znam da bih bio/bila razočarana kad ne bih imao/imala svoju djecu.*

Tablica 1 Prikaz deskriptivnih podataka

	<i>M</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>SD</i>	<i>A</i>	<i>K</i>	<i>K-S</i>	<i>p</i>
A_PARTNER	28,68	9,00	58,00	10,31	0,32	-0,57	0,07	>,20
I_PARTNER	22,48	9,00	61,00	10,26	0,78	0,44	0,10	<,05
A_OBITELJ	23,34	9,00	51,00	8,58	0,58	-0,08	0,08	>,20
I_OBITELJ	32,66	9,00	63,00	14,29	0,08	-1,05	0,07	>,20
<i>PZR1</i>	3,81	1,00	5,00	1,33	-0,76	-0,60	0,27	<,01
<i>PZR2</i>	2,91	1,00	5,00	1,43	0,04	-1,32	0,16	<,01
<i>PZR3</i>	3,05	1,00	5,00	1,53	-0,07	-1,47	0,17	<,01

Legenda: „A_OBITELJ“ = anksioznosti unutar obiteljskih odnosa; „A_PARTNER“ = anksioznost unutar partnerskih odnosa; „I_OBITELJ“ = izbjegavanje unutar obiteljskih odnosa; „I_PARTNER“ = izbjegavanje unutar partnerskih odnosa; „PZR1“ = *Imam veliku želju da imam djecu.*; „PZR2“ =

Bez djece, osjećao/osjećala bih se neispunjeno.; „PZR3“ = Znam da bih bio/bila razočarana kad ne bih imao/imala svoju djecu.

Iz *Tablice 1* vidljivo je kako Kolmogorov-Smirnov test (računat u svrhu utvrđivanja normalnosti distribucije) pokazuje da postoji odstupanje od normalne distribucije kada je riječ o pitanjima vezanim za procjenu želje za roditeljstvom, ali osim kada je riječ o podljestvici izbjegavanja u partnerskim odnosima, ne postoji značajno odstupanje od normalne distribucije kada je riječ o rezultatima na *Upitniku privrženosti prema romantičnim partnerima / članovima obitelji*.

Iako prema Kolmogorov-Smirnov testu neki od rezultata odstupaju od normalne distribucije, ono što je važno jest to da indeksi asimetričnosti i kurtičnosti ne izlaze iz dozvoljenih granica, a to su prema Kline (2005): +/-3 za indeks asimetričnosti i +/-10 za indeks kurtičnosti, stoga je u analizi bilo moguće koristiti parametrijske postupke.

6. 2 Analiza razlika u anksioznosti i izbjegavanju kao dimenzijama privrženosti s obzirom na određene karakteristike dosadašnjih romantičnih odnosa

U svrhu odgovora na prvi istraživački problem, odnosno kako bi se provjerilo postoje li razlike u anksioznosti i izbjegavanju kao dimenzijama privrženosti s obzirom na određene karakteristike dosadašnjih romantičnih odnosa, provedeni su t-testovi za nezavisne uzorke. U *Tablici 2* prikazani su rezultati t-testa razlike u anksioznosti i izbjegavanju unutar partnerskih odnosa s obzirom na to jesu li sudionici trenutno u romantičnom odnosu ili ne. U *Tablici 3* prikazani su rezultati računanja te razlike s obzirom na broj partnera koje su sudionici do sada imali, a u *Tablici 4* s obzirom na broj mjeseci najdulje veze sudionika do trenutka ispitivanja.

Tablica 2 Rezultati t-testova računatih u svrhe mjerenja razlika u anksioznosti („A_PARTNER“) i izbjegavanju („I_PARTNER“) unutar partnerskih odnosa s obzirom na to jesu li sudionici trenutno u vezi (grupa 1) ili ne (grupa 2)

	<i>M1</i>	<i>M2</i>	<i>SD1</i>	<i>SD2</i>	<i>N1</i>	<i>N2</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
<i>A_PARTNER</i>	27,5	30,13	10,25	10,28	97	76	1,65	171	0,10
	4								

<i>I_PARTNER</i>	18,0	28,11	8,21	9,91	97	76	7,28	171	0,00
	7								

Utvrđena je statistički značajna razlika u dimenziji izbjegavanja unutar partnerskih odnosa između sudionika koji su trenutno u vezi i onih koji nisu. Oni sudionici koji nisu bili u vezi u trenutku ispitivanja u prosjeku su viši na dimenziji izbjegavanja unutar partnerskih odnosa od sudionika koji su u trenutku ispitivanja bili u vezi. Nije utvrđena statistički značajna razlika u anksioznosti kao dimenziji privrženosti unutar partnerskih odnosa između sudionika koji su u trenutku ispitivanja bili u vezi i onih koji nisu.

Tablica 3 Rezultati t-testova računatih u svrhe mjerenja razlika u anksioznosti („A_PARTNER“) i izbjegavanju („I_PARTNER“) unutar partnerskih odnosa s obzirom broj partnera (grupa 1 – rezultat se nalazi ispod aritmetičke sredine, grupa 2 – iznad aritmetičke sredine)

	<i>M1</i>	<i>M2</i>	<i>SD1</i>	<i>SD2</i>	<i>N1</i>	<i>N2</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
<i>A_PARTNER</i>	28,5	28,80	10,30	10,38	75	98	-0,17	171	0,86
	2								
<i>I_PARTNER</i>	24,1	21,22	10,31	10,10	75	98	1,85	171	0,07
	2								

Nisu dobivene statistički značajne razlike u anksioznosti i izbjegavanju kao dimenzijama privrženosti unutar partnerskih odnosa između onih sudionika koji su imali manje partnera ($M=0,68$) i onih koji su ih imali više ($M=2,82$) (s obzirom na aritmetičku sredinu ($M=1,90$) uzorka prema broju dosadašnjih partnera).

Tablica 4 Rezultati t-testova računatih u svrhe mjerenja razlika u anksioznosti („A_PARTNER“) i izbjegavanju („I_PARTNER“) unutar partnerskih odnosa s obzirom na duljinu najduže veze do trenutka ispitivanja (grupa 1 – rezultat se nalazi ispod aritmetičke sredine, grupa 2 – iznad aritmetičke sredine)

	<i>M1</i>	<i>M2</i>	<i>SD1</i>	<i>SD2</i>	<i>N1</i>	<i>N2</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
<i>A_PARTNER</i>	29,2	27,85	9,57	11,26	100	73	0,90	171	0,37
	8								
<i>I_PARTNER</i>	25,8	17,81	10,20	8,38	100	73	5,54	171	0,00
	9								

Utvrđena je statistički značajna razlika u izbjegavanju kao dimenziji privrženosti unutar partnerskih odnosa između sudionika čiji se rezultati nalaze ispod aritmetičke sredine (M=23,60 mjeseci) i onih čiji se rezultate nalaze iznad aritmetičke sredine prema duljini najduže dosadašnje veze. Generalno, oni sudionici koji su imali kraće veze viši su na dimenziji izbjegavanja od sudionika koji su imali dulje veze. Nije utvrđena statistički značajna razlika u anksioznosti kao dimenziji privrženosti unutar partnerskih odnosa između sudionika koji su imali kraće (M=8,40 mjeseci) i onih koji su imali duže veze (M=44,42 mjeseci).

6. 3 Analiza povezanosti dimenzija privrženosti između domena partnerskih i obiteljskih odnosa

Kako bi se utvrdila povezanost anksioznosti i izbjegavanja kao dimenzijama privrženosti između domena obiteljskih i partnerskih odnosa, računat je Pearsonov koeficijent korelacije. Dobiveni rezultati prikazani su u *Tablici 5*.

Tablica 5 Prikaz korelacijskih koeficijenata anksioznosti unutar obiteljskih („A_OBITELJ“) i partnerskih odnosa („A_PARTNER“) i izbjegavanja unutar obiteljskih („I_OBITELJ“) i partnerskih odnosa („I_PARTNER“) (N=173)

	A_PARTNER	I_PARTNER	A_OBITELJ	I_OBITELJ
A_PARTNER				
I_PARTNER	0,27*			
A_OBITELJ	0,43*	0,33*		
I_OBITELJ	0,15*	0,13	0,10	

* p < 0,05

Utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost između anksioznosti unutar partnerskih odnosa i svih ostalih mjera (anksioznost unutar obiteljskih odnosa, izbjegavanje unutar partnerskih odnosa i izbjegavanje unutar obiteljskih odnosa). U prosjeku, oni sudionici koji su visoko na dimenziji anksioznosti unutar partnerskih odnosa, visoko su i na dimenziji izbjegavanja unutar obje domene odnosa te dimenziji anksioznosti unutar domene obiteljskog odnosa. Isto tako, utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost između

anksioznosti unutar obiteljskih odnosa i izbjegavanja unutar partnerskih odnosa – generalno, oni sudionici koji su visoko na dimenziji anksioznosti unutar obiteljskih odnosa, visoko su i na dimenziji izbjegavanja unutar partnerskih odnosa. Nisu utvrđene statistički značajne povezanosti između izbjegavanja unutar obiteljskih i izbjegavanja unutar partnerskih odnosa te izbjegavanja unutar obiteljskih odnosa i anksioznosti unutar obiteljskih odnosa.

6. 4 Analiza povezanosti dimenzija privrženosti i želje za roditeljstvom

Kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna povezanost između dimenzija privrženosti i procjena sudionika na pitanja postavljenih vezano za želju za roditeljstvom (*Imam veliku želju da imam djecu.* – „PZR1“, *Bez djece, osjećao/osjećala bih se neispunjeno.* – „PZR2“ i *Znam da bih bio/bila razočarana kad ne bih imao/imala svoju djecu.* – „PZR3“) računati su Pearsonovi koeficijenti korelacija. Rezultati su prikazani u *Tablici 6*.

Tablica 6 Prikaz izračunatih koeficijenata korelacije između procjena sudionika na pitanjima o želji za roditeljstvom i dimenzijama privrženosti: anksioznosti unutar obiteljskih („A_OBITELJ“) i partnerskih odnosa („A_PARTNER“) i izbjegavanja unutar obiteljskih („I_OBITELJ“) i partnerskih odnosa („I_PARTNER“) (N=173)

	A_PARTNER	I_PARTNER	A_OBITELJ	I_OBITELJ
PZR1	0,06	-0,17*	-0,14	-0,22*
PZR2	0,04	-0,11	-0,16*	-0,17*
PZR3	0,08	-0,07	-0,09	-0,12

*p < 0,05

Utvrđene su statistički značajne negativne povezanosti između izbjegavanja unutar partnerskih te obiteljskih odnosa i procjena na prvom pitanju vezanom za želju za roditeljstvo – generalno, sudionici koji izražavaju veću želju za roditeljstvom niži su na izbjegavanju kao dimenziji privrženosti u partnerskim i obiteljskim odnosima; nadalje, pronađena je statistički značajna negativna povezanost između procjena na drugom pitanju i anksioznosti te izbjegavanja unutar obitelji – generalno, oni sudionici koji su izvijestili o većem doživljaju neispunjenosti u slučaju da nemaju djecu niži su na anksioznosti i izbjegavanju unutar obitelji. Kao što se može vidjeti u *Tablici 6*, ostali koeficijenti korelacije nisu statistički značajni.

7. RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost želje za roditeljstvom i privrženosti u kontekstu obiteljskih i partnerskih odnosa. Prvi istraživački problem koji se postavio bio je ispitati postoje li razlike u anksioznosti i izbjegavanju kao dimenzijama privrženosti s obzirom na određene karakteristike dosadašnjih romantičnih odnosa. S obzirom na rezultate brojnih istraživanja ovog odnosa (Hazan i Shaver, 1987; Stefanović Stanojević, 2004; Fathi i sur., 2011), pretpostavljalo se kako će osobe kod kojih su manje izražene anksioznost i izbjegavanje kao obilježja privrženosti u kontekstu partnerskih odnosa preferirati manji broj ljubavnih partnera i dugotrajnije veze, dok će osobe visoke na jednoj ili obje od ovih dimenzija preferirati kraće veze s većim brojem partnera. Nakon što se provela statistička analiza podataka, dobiveno je kako oni sudionici koji nisu bili u vezi u trenutku ispitivanja u prosjeku su bili više skloniji izbjegavanju unutar partnerskih odnosa od sudionika koji su u trenutku ispitivanja bili u vezi, a statistički značajna razlika u anksioznosti kao dimenziji privrženosti unutar partnerskih odnosa nije utvrđena između sudionika koji su u trenutku ispitivanja bili u vezi i onih koji nisu. Isto tako, nisu dobivene statistički značajne razlike u anksioznosti i izbjegavanju kao dimenzijama privrženosti unutar partnerskih odnosa između onih sudionika koji su imali manje partnera i onih koji su ih imali više. Osim navedenog, obrada podataka pokazala je kako su oni sudionici koji su imali kraće veze bili viši su na dimenziji izbjegavanja od sudionika koji su imali dulje veze, ali nije utvrđena statistički značajna razlika u anksioznosti kao dimenziji privrženosti unutar partnerskih odnosa između sudionika koji su imali kraće i onih koji su imali duže veze. Stoga je prva hipoteza djelomično potvrđena.

Rezultati su u skladu s rezultatima koje je dobila Stefanović Stanojević (2004). Naime, pojedinci koji su visoko na izbjegavanju unutar partnerskih odnosa rjeđe ulaze u ozbiljne ljubavne veze, generalno izbjegavaju bliskost s drugim ljudima i karakterizira ih manjak povjerenja. Mogući razlog zbog kojeg se dobivaju ovakvi rezultati je taj da osobe više na izbjegavanju *grade zid* između sebe i ostalih jer se na taj način mogu zaštititi od nadanja, visokih očekivanja od partnera i same veze, a samim time i potencijalne razočaranosti koje se boje (Stefanović Stanojević, 2004). Moguće je da se ovaj obrazac ponašanja i strah od razočarenja javlja u romantičnim odnosima jer su ovi pojedinci u djetinjstvu doživljavali situacije u kojima bi primarni skrbnik odbacivao njihovu potrebu za privrženosti i kontaktom što kasnije dovodi do nedostatka povjerenja u druge, povlačenja i oslanjanja

isključivo na sebe (Klarin, 2006). Hazan i Shaver (1987) utvrdili su podatke koji govore kako su izbjegavajuće privrženi pojedinci u prosjeku imaju za 4,1 godina kraće ozbiljne romantične odnose kada se usporede sa sigurno privrženim pojedincima (za sigurno privržene iznosi 10 godina, a za izbjegavajući stil 5.9 godina). U drugom istraživanju u kojemu su sudionici bili parovi, pokazalo se kako su učestali prekidi romantičnih veza bili povezani sa nesigurnom privrženošću (Kirkpatrick i Hazan, 1994; Kokorić i Gabrić, 2009). Svi navedeni podatci doprinose objašnjenju činjenice da su pojedinci koji nisu u vezi u prosjeku viši na dimenziji izbjegavanja od pojedinaca koji jesu u vezi te da su oni sudionici koji su imali kraće veze bili viši su na dimenziji izbjegavanja od sudionika koji su imali dulje veze. Oni koje karakterizira više izbjegavanje rjeđe će se upuštati u ozbiljnije i dugotrajnije bliske odnose što znači da ih se češće može *zateći* izvan ljubavne veze od onih koji su niže na izbjegavanju i da generalno i oni odnosi u koje se upuste, ne traju kratko (Kokorić i Gabrić 2009; Schade i sur., 2013).

Rezultati su isto tako pokazali da nema statistički značajne razlike u izbjegavanju niti u anksioznosti unutar partnerskih odnosa između onih sudionika koji su imali manje partnera i onih koji su ih imali više. Mogući razlog za ovakve rezultate je metodološke prirode. Naime, prosječna dob sudionika ovog istraživanja je 22,23 godina, a sudionica 22,01 što znači da su sudionici bili relativno mlade osobe te je moguće da neki od onih koji su viši na izbjegavanju i anksioznosti te koji će možda tijekom svog života i imati veći broj partnera, jednostavno još nisu imali vremena za to što bi dovelo do toga da su osobe s podjednakim izbjegavanjem i anksioznosti ravnopravno zastupljene i u grupi s više partnera i u grupi s manje partnera. Da uvjet u istraživanju nije bio da sudionici ne moraju biti roditelji, moguće je da bi se prikupio nešto stariji uzorak sudionika i moguće je da bi u tom slučaju ova razlika i postojala. Isto tako, ako se pogleda *Tablica 3*, može se uočiti kako je pripadajuća *p* vrijednost za t-test pomoću kojeg se provjeravala značajnost razlike u izbjegavanju: ,07. Budući da je ova vrijednost vrlo blizu granične (,05) moguće je da bi i razlika bila značajna da je istraživanje sadržavalo nešto veći uzorak čime je moguće da bi se i dobila više izražena razlika u izbjegavanju između onih sudionika koji su imali manje partnera i onih koji su ih imali više.

Osim toga, analiza podataka pokazala je kako nema statistički značajne razlike u anksioznosti kao dimenziji privrženosti unutar partnerskih odnosa između sudionika koji su u trenutku ispitivanja bili u vezi i onih koji nisu, kao ni između sudionika koji su imali kraće i onih koji su imali duže veze. Mogući razlog za nepostojanje razlika je taj da se osobe više

na anksioznosti ne nalaze u vezama koje karakterizira partnerski oblik pružanja ljubavi već neurotičan – što je karakteristično za anksiozno privržene pojedince (Feeney i Noller, 1990). Moguće je da sudionici ovog istraživanja koji su viši na anksioznosti jednako često ulaze u romantične odnose kao i oni koji su niži na anksioznosti, dakle ne razlikuju su po *kvantiteti* ili nužno po dužini romantičnih veza, ali je moguće da se razlikuju po *kvaliteti*. Budući da visoka anksioznost kod pojedinca označava snažnu potrebu za brigom i pozornosti od objekta privrženosti u kombinaciji s dubokom, općom neizvjesnošću o mogućnostima ili spremnošću objekata privrženosti da na takve potrebe odgovore, ne mora nužno značiti da pojedinci neće ulaziti u ozbiljne veze, već da će upravo u njima i ostajati dugo (poput onih s niskom anksioznosti) jer ne mogu prihvatiti situaciju u kojoj nedostaje brige i pozornosti od strane partnera (Brennan i sur., 1998). Ove osobe može karakterizirati i nisko samopoštovanje i strah od odbacivanja jer im je velika želja da pripadaju (čime je moguće da kompenziraju loše odnose koje su imali ili imaju s roditeljima) što isto može pridonijeti tome da im veze traju dulje (Stefanović Stanojević, 2004). Osim ovoga, mogući razlog za nepostojanje razlika je i taj da uzorak ovog istraživanja čine relativno mlade osobe koje još nemaju djecu što znači da je moguće da oni sudionici koji i jesu prema aritmetičkoj sredini (koja iznosi 23,6 mjeseci) bili oni koji su imali duže veze, ne znači da su te veze, generalno gledajući, bile zaista duge. Naime, tako nazvane *duge* veze u prosjeku su trajale 44,42 mjeseca, odnosno 3,7 godina. Sudionici možda još nisu imali dovoljno vremena da dožive duže romantične veze iako su u ovom istraživanju pozicionirani *iznad* aritmetičke sredine te su nazvani *sudionicima s dužim vezama*.

Drugi istraživački problem bio je utvrditi povezanost u anksioznosti i izbjegavanja kao dimenzijama privrženosti između domena obiteljskih i partnerskih odnosa. Prema Bowlbyjevim izvornim teoretskim pretpostavkama (1979) pretpostavljalo se kako će postojati statistički značajna pozitivna povezanost dimenzija privrženosti među partnerskim i obiteljskim odnosima. Dobiveni su rezultati koji upućuju na to da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između anksioznosti unutar partnerskih odnosa i ostalih mjera: anksioznost unutar obiteljskih odnosa, izbjegavanje unutar partnerskih odnosa i izbjegavanje unutar obiteljskih odnosa. Oni sudionici koji su visoko na dimenziji anksioznosti unutar partnerskih odnosa, visoko su i na dimenziji izbjegavanja unutar obje domene odnosa te dimenziji anksioznosti unutar domene obiteljskog odnosa. Isto tako, utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost između anksioznosti unutar obiteljskih odnosa i izbjegavanja unutar partnerskih odnosa – generalno, oni sudionici koji su visoko na

dimenziji anksioznosti unutar obiteljskih odnosa, visoko su i na dimenziji izbjegavanja unutar partnerskih odnosa. Nisu utvrđene statistički značajne povezanosti između izbjegavanja unutar obiteljskih i izbjegavanja unutar partnerskih odnosa te izbjegavanja unutar obiteljskih odnosa i anksioznosti unutar obiteljskih odnosa. Zbog svega navedenog, druga se hipoteza djelomično potvrđuje.

Rezultati koje govore kako postoji statistički značajna pozitivna povezanost između anksioznosti unutar partnerskih odnosa i anksioznosti unutar obiteljskih odnosa u skladu je s pretpostavkama koje je iznio Bowlby 1979. godine. Naime, Bowlby (1979) pretpostavlja kako je stil privrženosti u velikoj mjeri od ranog djetinjstva ostaje nepromijenjen sve do starije dobi, dakle privrženost je koncept vezan za pojedinca i ne ovisi o različitim odnosima već ostaje nepromijenjen. Prema njemu, potrebno je naglasiti ulogu ranih iskustava (koji su najčešće unutar obitelji) u oblikovanju uvjerenja kod djeteta koje ono konstruira s obzirom na pouzdanost i odazivanje primarnog skrbnika. Upravo taj odnos i njegova kvaliteta kasnije doprinose oblikovanju ostalih društvenih odnosa kasnije u životu pojedinca (između ostalog i romantičnih). Dakle, s obzirom na ovu teoriju, ne začuđuje kako su sudionici koji su visoko na dimenziji anksioznosti unutar obiteljskih odnosa, visoki i na anksioznosti unutar partnerskih odnosa jer odnos skrbnik-dijete oblikuje i partnerski odnos. Na sličan način mogu se objasniti rezultati koji govore kako su oni koji su visoko na anksioznosti u partnerskim odnosima, visoko i na izbjegavanju u obje domene (partnerski i obiteljski odnosi) te da su sudionici visoko na dimenziji anksioznosti unutar obiteljskih odnosa visoko i na dimenziji izbjegavanja unutar partnerskih odnosa. Naime, i anksioznost i izbjegavanje su u svojoj srži obrasci koji definiraju nesigurnu privrženost. Recimo, pojedinci visoki na anksioznosti unutar obitelji mogu biti više podložni izbjegavanju kao načinu suočavanja sa situacijom unutar partnerskog odnosa jer im se to može činiti kao način da se izbjegnu situacije koje izazivaju anksioznost (Scott, 2019). Slično tome, poznato je kako je osoba koja je visoko na anksioznosti sa svojim partnerom prepuna pretjeranih očekivanja, kontrole i stalnog dokazivanja ljubavi te ju je često strah od odbacivanja od strane partnera (Stefanović Stanojević, 2004). S obzirom na rečeno, moguće je zaključiti da takva osoba možda pokazuje i ponašanje i razmišljanje karakterizirano za izbjegavajući obrazac privrženosti kao što je *gradnja zida* između sebe i partnera upravo kako bi se zaštitila od spomenutih strahova, prevelikog nadanja i kako bi naposljetku izbjegla situacije koje bi mogle poslužiti kao *okidač* za anksioznost. Isto tako, vezano za povezanost anksioznosti unutar partnerskih i izbjegavanja unutar obiteljskih odnosa, moguće je da pojedinci koji doživljavaju hladnoću i

nelagodu zbog psihološke intimnosti unutar obitelji jednom kada osjete toplinu i sigurnost u odnosu s partnerom, ponašaju se anksiozno jer (budući da im je to jedina intimna veza koja zadovoljava njihove psihološke potrebe) gubitak tog odnosa ima veću težinu od gubitka odnosa s članom obitelji koji je nezadovoljavajući.

Osim toga, mogući razlog javljanja visoke anksioznosti unutar partnerskih veza kada je prisutno visoko izbjegavanje unutar obitelji je taj da bi ti pojedinci u drugačijim okolnostima *prenijeli* izbjegavajuće ponašanje s obiteljskih odnosa na partnerski odnos, kako previđa Bowlby (1979), ali se to ne dogodi zbog karakteristika *moderne partnerske veze*. Partnerske veze doživjele su svojevrsnu transformaciju i postale su kompliciranije s uvođenjem moderne tehnologije i napretka u brzini i lakoći komuniciranja u suvremenom društvu (Zorić, 2022). Jedna od tih promjena je i čestina *ghostinga* – termin koji označava prekid odnosa jednostranim prestankom komunikacije u virtualnom svijetu bez dodatnog objašnjenja ili povratnih informacija, a uključuje ignoriranje poziva i poruka (Zorić, 2022). Osim toga, dogodila se i popularizacija takozvanog *situationship* odnosa koji označava neobvezujuće veze koje se nalaze između posvećenih veza i povremenih izlazaka (Gibson, 2020). S obzirom na navedeno, ne začuđuje da pojedinci u današnjem svijetu osjećaju ono što bi se pripisivalo anksioznosti kao dimenziji privrženosti, odnosno da će na pitanja u upitniku kao što je *Jako se brinem da ću izgubiti partnera.* ili *Brinem se da ću ostati sam/a.* odgovarati visokim slaganjem znajući koliko je to danas vjerojatno i često da se dogodi jer su romantične veze postale nestabilnije.

Nadalje, rezultat koji govori kako nisu utvrđene statistički značajne povezanosti između izbjegavanja unutar obiteljskih i izbjegavanja unutar partnerskih odnosa moguće je objasniti činjenicom da možda obrasci privrženosti nisu vezani za osobu već za specifičan odnos koji osoba dijeli s drugim pojedincem, odnosno da ovisno o tome s kim je osoba u intimnom odnosu, tvori se specifična kombinacija visine anksioznosti i izbjegavanja kao dimenzija privrženosti (Kobak, 1994; Lewis, 1994). Nadalje, moguće objašnjenje za ovakve rezultate je dostupnost socijalnog znanja ili prisutnost konstrukata (shema) za moguću upotrebu u obradi informacija (Higgins i King, 1981). Budući da u suvremenom svijetu ljudi imaju na raspolaganju veliki raspon modela koji su prikupljeni ili osobnim iskustvom ili pomoću promatranja tuđih odnosa te putem različitih medija kao što su serije, filmovi i slično (Baldwin i sur., 1996). U literaturi o privrženosti dojenčadi također se mogu pronaći rezultati prikupljeni pomoću *paradigme nepoznatih situacija* (eng. *strange situation paradigm*) koji govore kako dojenčad često pokazuje različite reakcije ovisno o tome je li prisutan njihov

otac ili majka, pokazujući najmanje dva različita mentalna modela odnosa (Fox i sur., 1991; Lamb, 1977; Main i Westen, 1981). Nadalje, budući da svaki pojedinac ima različite modele odnosa, značilo bi kako će ga u različitim tipovima odnosa karakterizirati nejednaki stilovi privrženosti što će ovisiti o dostupnosti nekog specifičnog modela i lakoći kojom model kodira novonastalu situaciju (Baldwin i sur., 1996). U istraživanju koje su proveli Baldwin i suradnici (1996) pokazano je kako je većina sudionika (80%) bila u mogućnosti identificirati odnose u svome životu koji predstavljaju svaki od mogućih stilova privrženosti što znači da i rezultati ovog istraživanja nisu začuđujući – u prosjeku pojedinci koji su visoko na izbjegavanju unutar obitelji nisu visoko na izbjegavanju unutar partnerskog odnosa upravo jer se različiti odnosi u životu čovjeka mogu razlikovati po dostupnosti određenog obrasca privrženosti što rezultira nejednakosti s obzirom na domenu odnosa.

Osim toga, rezultati su pokazali i da nema statistički značajne povezanosti između izbjegavanja unutar obiteljskih odnosa i anksioznosti unutar obiteljskih odnosa. Ovo se može objasniti činjenicom da su to dvije odvojene dimenzije: Brennan i suradnici (1998) kod odraslih ljudi utvrdili su da postoje upravo te dvije bipolarne dimenzije privrženosti: sigurnost-anksioznost i bliskost-izbjegavanje. Dimenzija sigurnost-anksioznost može se definirati kao potreba za bliskošću kao i strah od napuštanja, dimenzija bliskost-izbjegavanje odnosi se na neugodu kada odnosi s drugima postanu intimni. Dakle moguće je da su dobiveni ovakvi rezultati jer su anksioznost i izbjegavanje dvije dimenzije koje nemaju istu latentnu podlogu.

Treći problem ovog istraživanja bio je ispitati povezanost anksioznosti i izbjegavanja kao dimenzijama privrženosti i želje za roditeljstvom. S obzirom na dosadašnja istraživanja (Rholes, 1995; 1997; Conway, 2014), očekivalo se kako će osobe manje sklone izbjegavanju kao dimenziji privrženosti izraziti veću želju za roditeljstvom od osoba više sklonih izbjegavanju kao dimenziji privrženosti, dok anksioznost kao dimenzija privrženosti neće biti statistički značajno povezana s izraženom željom za roditeljstvom. Rezultati su pokazali kako postoji statistički značajna negativna korelacija između procjene želje za roditeljstvom i izbjegavanja unutar partnerskih te obiteljskih odnosa – generalno, sudionici koji izražavaju veću želju za roditeljstvom niži su na izbjegavanju kao dimenziji privrženosti u partnerskim i obiteljskim odnosima; međutim nije pronađena statistički značajna korelacija između izražavanja želje za djecom i anksioznosti unutar obitelji i partnerskih odnosa. Nadalje, utvrđena je statistički značajna negativna korelacija između procijenjenog doživljaja neispunjenosti bez djece i anksioznosti te izbjegavanja unutar obitelji – generalno, oni

sudionici koji su izvijestili o većem doživljaju neispunjenosti u slučaju da nemaju djecu niži su na anksioznosti i izbjegavanju unutar obitelji, ali nije pronađena statistički značajna povezanost s anksioznosti i izbjegavanjem unutar partnerskih odnosa. Osim toga, procjena doživljaja razočaranosti bez djece nije statistički značajno povezana niti s jednim drugim konstruktom. Stoga, treća je hipoteza djelomično potvrđena.

S obzirom da je prva tvrdnja vezana za izražavanje želje za roditeljstvom postavljena na što je eksplicitniji način moguće, ne iznenađuje što su upravo korelacije s tim pitanjem bile onakve kakve se predviđalo da će i biti – oni sudionici koji su izrazili veću želju za roditeljstvom niži su na izbjegavanju kao dimenziji privrženosti u partnerskim i obiteljskim odnosima, a ta povezanost nije pronađena u slučaju anksioznosti u obje domene odnosa. Ovi rezultati su identični onima koje je dobio Rholes (1995) u pionirskom istraživanju ove poveznice: osobe koje su visoke na dimenziji izbjegavanja izražavaju manju želju za djecom od osoba niskih na dimenziji izbjegavanja jer visoko izbjegavajuće osobe generalno ne žele, niti se osjećaju ugodno formirajući prisne, bliske odnose, a budući da je odnos roditelj-dijete jedan od takvih, ne začuđuje činjenica kako ovi pojedinci općenito ne žele djecu. Isto tako, pokazalo se kako osobe visoke na dimenziji izbjegavanja osjećaju nelagodnije kada bivaju uvedeni u ulogu roditelja (George i Solomon, 1996). Nadalje, oni visoki na izbjegavanju pokazuju veliku želju za neovisnošću što sugerira da svako ograničenje neovisnosti, kao što je odgovornost o djetetu, mogu shvatiti kao prijetnju postizanju tog cilja (Conway, 2014). Vezano za dimenziju anksioznosti, niti u ovom niti u istraživanju koje je proveo Rholes (1995) nije pronađena značajna povezanost između anksioznosti kao dimenziji privrženosti i želje za roditeljstvom. Mogući razlog zbog kojeg nije pronađena ova poveznica je taj da su oni više skloni anksioznosti kao dimenziji privrženosti vrlo zainteresirani za odnose s drugima (uključujući djecu) i žude za emocionalnom bliskošću te zbog toga često vjeruju kako će im upravo roditeljska uloga to i donijeti (Conway, 2014). Visoko anksiozni nerijetko svoje vrijeme, energiju i snagu ulažu u svoje bližnje (Stefanović Stanojević, 2004) pa tako i u dijete, međutim, iako bi se po ovome moglo zaključiti da su jednaki onima koji su niski na anksioznosti, treba znati kako su razlozi ove želje drugačiji. Naime, za razliku od nisko anksioznih, visoko anksioznima glavni motivator za želju za roditeljstvom je snažni strah od odbacivanja i nisko samopouzdanje zbog čega neiscrpno ulažu svoje vrijeme i energiju u druge (Stefanović Stanojević, 2004).

Vezano za korelacije s doživljajem neispunjenosti bez djece, dobiveni su rezultati koji govore kako su oni sudionici koji su izvijestili o manjem doživljaju neispunjenosti u slučaju

da nemaju djecu, viši na izbjegavanju unutar obitelji. Ovi rezultati također se mogu objasniti činjenicom da su oni visoki na izbjegavanju unutar obitelji razvili obrasce razmišljanja (zbog odnosa s članovima obitelji u prvim godinama života) da preferiraju neovisnost nad ovisnošću. Nadalje, moguće je da oni svako ograničenje neovisnosti u što spada i odgovornost o djetetu, mogu shvatiti kao prijetnju postizanju tog cilja (Conway, 2014), dakle, neće osjećati neispunjenost u slučaju da nemaju djecu. Nadalje, podaci koji govore kako su oni sudionici koji su izvijestili o manjem doživljaju neispunjenosti u slučaju da nemaju djecu, viši na anksioznosti unutar obitelji mogu se objasniti činjenicom da dijete koje bi se rodilo može predstavljati svojevrsnog suparnika za pažnju obitelji što pojedinac visok na anksioznosti unutar obitelji može doživjeti kao otežavajuću okolnost zbog potencijalnog gubitka pažnje i potpore obitelji koje oni snažno trebaju (Conway, 2014) te stoga misle kako se ne bi osjećali neispunjeno da nemaju djecu. Osim toga, rezultati su pokazali i kako nema statistički značajne povezanosti doživljaja neispunjenosti bez djece s anksioznosti i izbjegavanjem unutar partnerskih odnosa. Može se primijeniti slično objašnjenje kao i kod nepostojeće povezanosti anksioznosti unutar partnerstva i izražavanja želje za roditeljstvom: visoko anksiozni unutar partnerskog odnosa nerijetko svoje vrijeme, energiju i snagu ulažu u svog partnera (Stefanović Stanojević, 2004) pa pretpostavljaju da će isto činiti i u odnosu s budućim djetetom. Međutim, začuđuje nalaz koji govori da nema statistički značajne povezanosti između izbjegavanja unutar partnerskog odnosa i doživljaja neispunjenosti bez djece jer bi prema dosadašnjim provjerama ovog odnosa (Rholes, 1995; Conway 2014) ova korelacija trebala biti statistička značajna i negativna. Ako se pogleda tablica deskriptivnih podataka (*Tablica 1*) može se primijetiti kako je na ovo pitanje prosječni stupanj slaganja od 1-5 bio 2,91 što je najmanji prosječni odgovor od zadana tri pitanja. Moguće je da za ovo odgovorna riječ *neispunjeno* jer iako oni niži na izbjegavanju unutar partnerskog odnosa više žele djecu od onih koji su više izbjegavajući, obje skupine relativno slično misle glede doživljaja moguće neispunjenosti bez djeteta zbog toga što se trenutno popularizira ideja da ispunjenje dolazi iz rada na sebi, na svojoj karijeri i slično (Proctor i sur., 2017). Vezano za korelacije s doživljajem razočaranosti bez djece, nije utvrđena statistički značajna povezanost niti s jednim drugim konstruktom, dakle ne postoji povezanost s osjećajem razočaranosti u slučaju neimanja djece i privrženosti. U tablici deskriptivnih podataka (*Tablica 3*) može se primijetiti kako je prosječno slaganje s ovom tvrdnjom 3,05 i prema ostalim podacima vidi se kako je distribucija odgovora na ovo pitanje vrlo slična normalnoj. Moguće je dakle da iako se s obzirom na privrženost mijenja snaga želje za roditeljstvom i neispunjenja u slučaju roditeljstva, razočaranje nije jedna od tih varijabli jer svaki pojedinac

za sebe razočaranju pripisuje drugačije značenje i na drugačiji način promatra ovu tvrdnju neovisno o razinama anksioznosti i izbjegavanja. Možda da je tvrdnja specifičnije definirana ili da se naznačila snaga razočaranja ili značenje razočaranja za ostatak života, rezultati bi bili drugačiji. Isto tako, sudionici ovog istraživanja relativno su mlade osobe (prosječna dob sudionika ovog istraživanja je 22,23 godina, a sudionica 22,01) što znači da je moguće da se još nisu susretali sa većim razočaranjima i kajanjima u životu kao što stariji ljudi jesu da bi u potpunosti razumjeli ovo pitanje. Moguće je da je prosječna dob u uzorku bila nešto veća, da bi i odgovori na ovo pitanje bili drugačiji. Isto tako, budući da se radi o relativno mladim osoba, vrlo je moguće da su zbog straha od mogućnosti nedostatnih materijalnih sredstava koji su nužni kako bi se djeci omogućio stabilan život, mladi ljudi odgovarali drugačije na ova pitanja nego što bi uzorak sudionika koji su nešto stariji i financijski sigurniji. Lukenda (2016) govori kako neposjedovanje osobnog stambenog prostora koji osobi može pružiti osjećaj financijske sigurnosti veliki broj pojedinca koji imaju izraženu želju za roditeljstvom tjera na odgodu roditeljske uloge. Jedan od velikih problema mladih osoba u Republici Hrvatskoj upravo je nizak životni standard, kao i nezaposlenost (Lukenda, 2016) što sve može utjecati na mogući razlog straha od stvaranja vlastite obitelji te također može utjecati na razmišljanje o istoj (što se očituje u odgovorima na pitanja ovog istraživanja).

Nakon objašnjenja dobivenih rezultata, važno je i ukazati na određena ograničenja ovog istraživanja i predložiti načine eliminiranja istih u istraživanjima u budućnosti. Prvo ograničenje ovog istraživanja je način provedbe, odnosno prikupljanje podataka pomoću alata koji služi za izradu i popunjavanje upitnika – *Google Forms*. Iako online ankete imaju svoje prednosti kao što je mogućnost ispitivanja velik broj sudionika bez obzira na geografsku rasprostranjenost (Milas, 2005), važno je naglasiti i nedostatke zbog kojih je moguće da je došlo do određenih rezultata. Jedan od tih nedostataka je predstavljaju nekontrolirani uvjeti. Ne može se znati u kakvim su uvjetima sudionici rješavali ovaj upitnik, moguće je da su neki od njih bili u bučnom okruženju, neki u tihom, neki su se možda nalazili u okruženjima koja su im omogućila bolju koncentraciju, a neki suprotno. Osim toga, zbog činjenice da sudionike nije nitko promatrao pri rješavanju, oni su mogli biti neiskreni ili nasumično označavati odgovore samo kako bi što brže predali jer ih nitko ne promatra. Moguće je i da je na rezultate utjecala i nepažnja sudionika i to što nisu pažljivo čitali pitanja pa su na taj način dali neiskrene odgovore. Nadalje, ograničenje ovog istraživanja također je bilo to što je uzorak u prosjeku zahvaćao poprilično mlade ljude koji nisu imali dovoljno iskustva (kao što je već spomenuto) s razočaranjem i većim brojem i trajanjem veza što je

također možda utjecalo na njihove odgovore i razumijevanje pitanja. Još jedno ograničenje vezano za uzorak jest njegova homogenost s obzirom na spol – naime, čak 83% sudionika u uzorku su ženskog spola, a samo 17% muško. Postoji mogućnost da bi u slučaju podjednake raspodjele sudionika prema spolu, rezultati bili drugačiji i sličniji teorijskim postavkama o privrženosti i želji za roditeljstvom. Dakle, s obzirom na sve navedeno, buduća bi istraživanja trebala pripaziti na ova ograničenja kako bi se došlo do jasnijih spoznaja o privrženosti u različitim domenama i povezanosti iste sa željom za roditeljstvom.

8. ZAKLJUČCI

1. Sudionici koji nisu bili u vezi u trenutku ispitivanja u prosjeku su više skloni izbjegavanju kao dimenziji privrženosti unutar partnerskih odnosa od sudionika koji su u trenutku ispitivanja bili u vezi, dok nema statistički značajne razlike u anksioznosti unutar partnerskih odnosa između sudionika koji su u trenutku ispitivanja bili u vezi i onih koji nisu. Isto tako, nisu dobivene statistički značajne razlike u anksioznosti i izbjegavanju unutar partnerskih odnosa između onih sudionika koji su imali manje partnera i onih koji su ih imali više. Sudionici koji su imali kraće veze karakterizira veće izbjegavanje unutar partnerskih odnosa od sudionika koji su imali dulje veze, dok nije utvrđena statistički značajna razlika u anksioznosti kao dimenziji privrženosti unutar partnerskih odnosa između sudionika koji su imali kraće i onih koji su imali duže veze.

2. Sudionici koji su skloni većoj anksioznosti unutar partnerskih odnosa, skloni su i većem izbjegavanju kao dimenziji privrženosti unutar obje domene odnosa te anksioznosti unutar domene obiteljskog odnosa. Sudionici koji su skloni većoj anksioznosti unutar obiteljskih odnosa, skloni su i većem izbjegavanju kao dimenziji privrženosti unutar partnerskih odnosa. Nisu utvrđene statistički značajne povezanosti između izbjegavanja unutar obiteljskih i izbjegavanja unutar partnerskih odnosa te izbjegavanja unutar obiteljskih odnosa i anksioznosti unutar obiteljskih odnosa.

3. Sudionici koji izražavaju veću želju za roditeljstvom manje su skloni izbjegavanju kao dimenziji privrženosti u partnerskim i obiteljskim odnosima. Nije pronađena statistički značajna povezanost između želje za roditeljstvom i anksioznosti unutar obitelji i partnerskih odnosa. Sudionici koji su izvijestili o većem doživljaju neispunjenosti u slučaju da nemaju djecu manje su skloni anksioznosti i izbjegavanju kao dimenzijama privrženosti unutar obitelji, dok nije pronađena statistički značajna povezanost s anksioznosti i izbjegavanjem

unutar partnerskih odnosa. Nije pronađena statistički značajna povezanost između osjećaja razočaranja u slučaju neimanja djece i anksioznosti i izbjegavanja u partnerskim i obiteljskim odnosima.

9. LITERATURA

- Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E. i Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the Strange Situation*. Erlbaum.
- Baldwin, M. W. i Fehr, B. (1995). On the instability of attachment style ratings. *Personal Relationships*, 2, 247-261.
- Baldwin, M. W., Keelan, J. P. R., Fehr, B., Enns, V. i Koh-Rangarajoo, E. (1996). Social-cognitive conceptualization of attachment working models: Availability and accessibility effects. *Journal of personality and social psychology*, 71(1), 94.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: retrospect and prospect. *American journal of Orthopsychiatry*, 52(4), 664.
- Bowlby, J. (1979). The Bowlby-Ainsworth attachment theory. *Behavioral and Brain Sciences*, 2(4), 637-638.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*. Basic Books.
- Brennan, K. A., Bartholomew, K. i Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. A. Simpson i W. S. Rholes (ur.), *Attachment theory and close relationships*, 46-76. Guilford Press.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28, 759-755.
- Conway, A. P. (2014). *Attachment Style and Working Models of Parenting in Individuals without Children* (Doctoral dissertation, Victoria University of Wellington).
- Fathi, E., Gorji, Z. i Esmaily, M. (2011). The Relationship between parenting styles and Attachment Styles in men and women with infidelity. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 3743-3747.
- Feeney, J. A. i Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(2), 281-29.

- Fox, N. W., Kimmerly, N. L. i Schafer, W. D. (1991). *Attachment to mother/attachment to father: A meta-analysis. Child Development, 62*,210-225.
- George, C. i Solomon, J. (2008). *The caregiving system: A behavioral systems approach to parenting*. NY: Guilford
- George, C. i Solomon, J. (1996). Representational models of relationships: Links between caregiving and attachment. *Infant Mental Health Journal, 17*(3), 198-216.
- Gibson, T. J. (2020). If You Want the Milk, Buy the Cow: A Study of Young Black Women's Experiences in Situationships. *Electronic Theses and Dissertations, 2112*. Preuzeto s: <https://digitalcommons.memphis.edu/etd/2112>.
- Hazan, C. i Shaver, P.R. (1994). Attachment as an orgational Framework for Research on Close Relationship. *Psychological Inquiry, 5*(1), 1-22.
- Hazan, C., Shaver, P.R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*, 511-524.
- Higgins, E. T i King, G. (1981). *Accessibility of social constructs: Information processing consequences of individual and contextual variability*. Erlbaum.
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena psihologija, 6*(1).
- Kirkpatrick, L. A. i Hazan, C. (1994). Attachment styles and close relationships: A four-year prospective study. *Personal Relationships, 1*(2), 123-142.
- Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu: roditelji, vršnjaci, učitelji-kontekst razvoja djeteta*. Naklada Slap.
- Kline, T. J. (2005). *Psychological testing: A practical approach to design and evaluation*. Sage publications.
- Kobak, R. (1994). Adult attachment: A personality or relationship construct? *Psychological Inquiry, 5*, 42-44.
- Blažeka Kokorić, S. i Gabrić, M. (2009). Razlike u ljubavnim vezama studenata sa sigurnim i nesigurnim stilovima privrženosti. *Ljetopis Socijalnog Rada, 16*(3), 551-572.

- Lamb, M. E. (1977). Father-infant and mother-infant interaction in the first year of life. *Child Development, 48*, 167-181.
- Lewis, M. (1994). Does attachment imply a relationship or multiple relationships? *Psychological Inquiry, 5*, 47-51.
- Lukenda, A. (2016). Stavovi mladih o vlastitom budućem roditeljstvu [Diplomski rad, Sveučilište u Zadru]. Digitalni repozitorij ocjenskih radova Sveučilišta u Zadru.
- Main, M. i Westen, D. R. (1981). The quality of the toddler's relationship to mother and to father: Related to conflict behavior and the readiness to establish new relationships. *Child Development, 52*, 932- 940.
- Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Naklada slap.
- Nathanson A. i Manohar, U. (2012). Attachment Working Models of Parenting and Expectations for Using Television in Childrearing. *Family Relations, 61*, 441-454.
- Pennington, D.C. (1997). *Osnove socijalne psihologije*. Naklada Slap.
- Proctor, C., Linley, P. A., Maltby, J. i Port, G. (2017). Life satisfaction. *Encyclopedia of adolescence, 2*(1), 2165-2176.
- Rholes, W. i Simpson, J. A. (2004). *Adult attachment: Theory, research, and clinical implications*. Guilford Publications.
- Rholes, W. S., Simpson, J. A. i Blakely, B. S. (1995). Adult attachment styles and mothers' relationships with their young children. *Personal Relationships, 2*(1), 35-54.
- Rholes, W., Simpson, J. A., Blakely, B. S., Lanigan, L. i Allen, E. A. (1997). Adult attachment styles, the desire to have children, and working models of parenthood. *Journal of Personality, 65*, 357-385
- Schade, L. C., Sandberg, J., Bean, R., Busby, D. i Coyne, S. (2013). Using technology to connect in romantic relationships: Effects on attachment, relationship satisfaction, and stability in emerging adults. *Journal of Couple & Relationship Therapy, 12*, 314-338.
- Scharf, M. i Mayseless, O. (2011). Buds of parenting in emerging adult males: What we learned from our parents. *Journal of Adolescent Research, 26*, 479-505.

- Scott, E. (2019). Avoidance coping and why it creates additional stress. Preuzeto s: <https://www.verywellmind.com/avoidance-coping-and-stress-4137836>.
- Stefanović Stanojević, T. (2004). Adult attachment and prediction of close relationships. *Philosophy, Sociology and Psychology*, 3(1), 67-81.
- Vasta, R., Haith, M. M. i Miller, S. A. (2004). *Dječja psihologija*. Naklada Slap.
- Waters, E., Merrick, S., Treboux, D., Crowell, J. i Albersheim, L. (2000). Attachment security in infancy and early adulthood: A twenty-year longitudinal study. *Child development*, 71(3), 684-689.
- Zaki, N., Ruiz-Ruano García, A. M. i López Puga, J. (2020). Attachment style and prenatal expectations from a Bayesian perspective. *Psicothema*.
- Zorić, D. (2022). Romantični odnosi današnjeg doba: kako socijalna psihologija gleda na online dating, ghosting i kulturu kratkoročnih odnosa. *Psychē: Časopis studenata psihologije*, 5(1), 23-39.